

Meslekte profesyonel tutum envanterinin geliştirilmesi*

Nülüfer Erbil**
Aslıhan Bakır***

Özet

Bu araştırma ebe ve hemşirelerin mesleklerinde profesyonel tutumlarını değerlendiren kültüre özgü standart bir ölçme aracı geliştirmek için yapıldı. Geliştirilen ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğini değerlendirmek için metodolojik bir çalışma yapıldı. Araştırmanın evrenini, Ordu ili Devlet Hastanesi ve Kadın Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi'nde çalışan hemşire ve ebeler (74 hemşire, 86 ebe) oluşturdu. Veriler 1-30 Haziran 2006 tarihleri arasında toplandı. Katılımcılara çalışma hakkında bilgi verildi ve sözel onay alındı. Ayrıca araştırmanın yapıldığı hastanelerden yazılı izin alındı. Verilerin analizi, bilgisayarda SPSS 11.5 istatistik programında, Pearson korelasyon katsayısı analizi, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı, Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) analiz testi, Barlett's test of Sphericity ve faktör analizi testleri ile yapıldı. Literatür doğrultusunda meslekte profesyonel tutumu değerlendirecek 36 maddelik likert tipi bir envanter geliştirildi. Envanterin içerik kapsam geçerliğinin değerlendirmesi content validity indeksi %95 olarak belirlendi ve madde sayısı 32'ye indirildi. Envanterin yapı geçerliliğine bakıldı ve KMO analizi sonucu 0,860, Barlett's testi sonucu 807,357 olarak saptandı. Her iki analiz sonucunda $p=0,000$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Madde toplam puan korelasyonu ve faktör analizi sonucunda envanter sayısı değişmedi. Envanterin güvenilirliğini saptamak için iç tutarlılık ve tekrar test uygulaması yapıldı. Envanterin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,89$ ve test-tekrar test korelasyon katsayısı $r=0,97$ bulundu.

Araştırmanın sonucunda, geliştirilen Meslekte Profesyonel Tutum Envanteri (MPTE)'nin geçerlik ve güvenilirliği yüksek ve meslekte profesyonel tutumu belirlemede yeterli bir ölçme aracı olduğu belirlendi.

Anahtar kelimeler: Profesyonel tutum, hemşire, ebe, ölçme aracı.

* Bu çalışma 5. Ulusal Hemşirelik Öğrencileri Kongresi'nde sözel bildiri olarak sunulmuştur, 20-21 Nisan 2006, Şanlıurfa, Türkiye.

** Yard.Doç.Dr., Ordu Üniversitesi, Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü, Ordu,Türkiye.
nilufererbil@mynet.com

*** Hemşire, Ordu Kadın-Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesi, Yenidoğan Servisi, Ordu, Türkiye.
aslihan5580@hotmail.com

Developing inventory of professional attitude at occupation

Abstract

This research was carried out in order to develop a standard measurement instrument special to culture assessing nurses' of midwives' professional attitudes at occupation. A methodological research was conducted to evaluate the validity and reliability of the inventory developed exclusively for the culture. The population of the research consisted of nurses (74 persons) and midwives (86 persons) working in State Hospital and Gynecology Birth and Child Diseases Hospital in Ordu province. The data were collected between the dates 1-30 June 2005. The nurses and midwives were informed about the research and their verbal consent was taken. In addition, a written consent was taken from the hospitals. The analysis of data were made via Pearson correlation coefficient analysis, Cronbach Alpha coefficient, Kaise-Mayer-Olkin test, Barlett's test of sphericity analysis and factor analysis with SPSS 11,5 in computer. A likert-type inventory consisting of 36 items to evaluate the Professional attitude at occupation was developed in the light of literature information. The validity of content-scope was examined to determine the validity of inventory and the number of questions was reduced to 32 items. The validity structure of the inventory was examined and the results of KMO analysis and that of Barlett's test were found as 0,860 and 807,357 respectively. Both the test results were found significant at the level of importance $p=0,000$. A factory analysis and total item point correlation was applied to the inventory wasn't altered 32 item-number. Internal consistency and re-test application were carried out to determine the validity of the inventory. Cronbach Alpha coefficient was of found to be $\alpha=0,89$ and re-test correlation coefficient was found to be $r=0,97$.

As a result in the research that the validity and reliability of Inventory of Professional Attitude at Occupation were high and that it was an efficient instrument of measurement to determine nurses' and midwives' professional attitude at occupation.

Keywords: Professional attitude, nurse, midwife, measurement tool.

1. Giriş ve Amaç

Meslekleşme, bir işin meslek olma yolunda güç elde edilen belli nitelikler kazandığı dinamik bir süreçtir. Yani, meslekleşme ve mesleksel statüyü kazanmak için çaba harcamak gerekir. Meslek, genellikle uzun ve yüksek dereceli bir öğrenimi gerektiren, kendine özgü yasal ve ahlaksal kuralları bulunan ve bir kimsenin geçimini sağlayan uğraş olarak tanımlanmaktadır (Ulusoy ve Görgülü 1996). Meslekleşme sürecinin bir ucunda iş, diğer ucunda meslek yer almaktadır. Bir mesleğin uyması gereken ölçütler, bu sürecin iş ucunda zayıf, meslek ucunda ise kapsamlıdır. Povalko (1971), bir işi meslek (profession) yapan sekiz kriter belirlemiştir. Bunlar, bilgi yükü, yapılan işin temel sosyal değerlere uygunluğu, eğitim süresi, motivasyon, otonomi, mesleğe bağlılık bilinci, birlik bilinci ve meslek ahlakı yasadır (Uyer 1992).

İş hayatında başarının anahtarı olan profesyonellik ise, çeşitli yetkinlikleri içeren bir tutum, bir bakış açısı ve bir davranış biçimidir. Profesyonel tutum, verimliliğin ve etkinliğin en temel özelliğidir. En geniş anlamı ile profesyonel, bir konuyu meslek olarak seçen, bu konuda derinleşen ve o alandaki bilgi ve deneyimiyle hayat kazanan kişidir (Baltaş 2003). Ebe ve hemşireler, meslek sahibi niteliğini taşımaları, meslek birlikleri içinde olmaları, uzmanlık ve teknik bilgiyi kullanmalarından dolayı profesyoneldirler.

Profesyonellik yetkinlikleri, dışarıdan zorlama olmadan mükemmellik standartlarını belirlemek, performansını geliştirmek için çalışma tarzını ve yöntemlerini gözden geçirmek, üstlendiği işi tamamlamak için uzun süre çalışmak, gerçekçi hedefler belirleyerek, sonuç alana kadar işi izlemek, fırsat ve tehditleri ortaya çıkmadan önce görmek, olabilecekleri öngörmek, belli bir düzen içinde sistemli çalışmak, maliyet yarar hesabı yapmak, kurum yada sektöre yenilik getirmek, inisiyatif kullanmak, kriz anlarında stresle baş etmek, yeni bilgilere açık olmak, başkalarının gelişmesinde yol gösterici olmak, destek vermek, başkalarını etkilemek ve harekete geçirmek, plan yapmak, kurumsal farkındalığı olmak, kendini ve duygularını kontrol etmek, yeteneklerine güvenmek, hizmet sunduğu kişilerle iyi ilişkiler kurmak ve onların ihtiyaçlarını takip etmek şeklinde sıralanabilir (Baltaş 2003).

Mesleki profesyonellik, mesleğin standartlarının oluşturulmasında ve kaliteli bakım sunulmasında oldukça önemlidir. Mesleki profesyonelliğin olumsuz yönde etkilenmesi, bireyi çok yönlü etkilemesinin yanında, kurumu da etkileyerek kurumdaki bakım kalitesinin etkilenmesine, hizmet alan ve hizmet verenlerin memnuniyetsizliğine ve buna bağlı kurumsal sorunlara neden olabilir (Beydağ ve Arslan 2007).

Son yıllarda ülkemizde yapılan araştırmalarda değişik alanlarda yeni geliştirilen veya Türkçe'ye uyarlanan ölçeklerin kullanıldığı görülmektedir (Ege ve Eryılmaz 2005). Ülkemizde ebe ve hemşirelerin profesyonel tutumlarını ölçebilecek bir ölçek literatürde bulunmamaktadır. Sağlık çalışanı olan ebe ve hemşirelerin meslekte profesyonelliklerinin değerlendirilmesi için, objektif bir ölçüm aracının geliştirilmesinin uygulamada kolaylık sağlayabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle ebe ve hemşirelerin profesyonel tutumlarını değerlendirmede ihtiyacı karşılayacak, objektif bir ölçme aracına ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu araştırma, ebe ve hemşirelerin meslekte profesyonel tutumlarını değerlendiren kültüre özgü standart bir ölçme aracı geliştirmek amacı ile yapıldı.

2. Yöntem

Metodolojik tipte olan araştırmanın evrenini, Ordu İlinde bulunan Kadın-Doğum ve Çocuk Hastanesi ile Devlet Hastanesinde çalışmakta olan ebe ve hemşireler oluşturdu. Araştırmanın örnekleme, envanter madde sayısının beş katı sayıda 86'sı ebe ve 74'ü hemşire olmak üzere toplam 160 sağlık personeli olasılıksız rastlantısal örnekleme yöntemi ile alındı (Öner 1987, Davis and Robinson 1995, Akgül 2003). Katılımcılara çalışma hakkında bilgi verildi ve sözel onay alındı. Ayrıca araştırmanın yapıldığı kurumlardan yazılı izin alındı. Araştırmanın ilk aşamasının verileri 1.06.2005–06.06.2005 tarihleri arasında, tekrar-test verileri ise 26.06.2006-30.06.2005 toplandı. Araştırmanın verileri, araştırmacılar tarafından hazırlanan ve uzman görüşü sonrası 32 maddeye inen Meslekte Profesyonel Tutum Envanteri (MPTE) taslağı ile kişisel özellikleri içeren ve 7 sorudan oluşan (meslek, öğrenim durumu, çalıştığı kurum, çalıştığı servis, şu anda çalışmakta olduğu serviste kaç yıldır çalıştığı, mesleki deneyimi, çalıştığı hastanedeki çalışma süresi) soru formu ile toplandı (Velioğlu 1988, Uyer 1992, Ocaklı 1994, Ulusoy ve Görgülü 1996, Atalay ve Tel 1999, Birol 2000, Atalay ve ark. 2004,). Envanter katılımcıların kendileri tarafından okunarak cevaplayabilmelerine uygun şekilde (self reported) hazırlandı. Likert tipi geliştirilen envanterdeki her bir ifade 5'ten 1'e kadar puanlandı. Her maddede "bana tamamen uyuyor" yanıtına "5", "bana biraz uyuyor" yanıtına "4", "kararsızım" yanıtına "3", "bana uymuyor" yanıtına "2" ve "bana hiç uymuyor yanıtına "1" puan verildi (Tezbaşaran 1997)

Verilerin analizi, bilgisayarda SPSS 11,5 istatistik paket programında yapıldı. Verilerin değerlendirilmesinde; uzman görüşü sonrası maddelerin kapsam geçerliğini değerlendirmek için content validity indeksi (kapsam geçerliği oranı/indeksi) ve yapı geçerliği değerlendirmesinde, faktör analizi öncesinde örneklem yeterliliği için KMO analizi ve

Barlett's testi yapıldı. Envanterin faktör analizi için Principal Component Analizi ve Varimax Rotation analizi yapıldı. Envanter içindeki maddelerin birbiri ile ve toplam puanla ilişkisini ve zamana göre değişmezliğini değerlendirmek için Pearson korelasyon katsayısı analizi kullanıldı. Envanterin iç tutarlılığının değerlendirilmesi için Chronbach Alpha katsayısı kullanıldı. Sosyo-demografik değişkenlerin dağılımı sıklık ve yüzde ile yapıldı (Öner 1987, Ulusoy ve Görgülü 1996, Tezbaşaran 1997, Özgüven 1999, Tavşancıl 2002).

3. Bulgular

Araştırma kapsamına alınan sağlık çalışanlarının % 53,8'i ebe, %46,2'si hemşiredir Ebelerin %77,9'u, hemşirelerin %52,7'si Kadın-Doğum ve Çocuk Hastalıkları Hastanesinde çalışmaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Ebe ve hemşirelerin çalıştığı kurumlara göre dağılımı

Meslek	Kadın Doğum ve Çocuk Hast. Hastanesi		Devlet Hastanesi		Toplam	
	n	%	n	%	n	%
Ebe	67	77,9	19	22,1	86	100,0
Hemşire	39	52,7	35	47,3	74	100,0
Toplam	106	63,2	54	33,8	160	100,0

Geçerlik Analizi

Geliştirilen taslak MPTE'nin içerik kapsam geçerliği ve yapı geçerliği değerlendirildi.

İçerik-kapsam geçerliği

Araştırmacılar tarafından geliştirilen taslak MPTE, sağlık çalışanlarının mesleki profesyonel tutum düzeylerini değerlendirmek için literatür bilgileri doğrultusunda 36 maddeden oluştu (Velioğlu 1988, Uyer 1992, Ocaklı 1994, Ulusoy ve Görgülü 1996, Atalay ve Tel 1999, Birol 2000, Atalay ve ark. 2004). Envanterin kapsam geçerliği için üç uzman görüşüne başvurularak maddelerin çalışmanın amacına uygunluğunu ve anlaşılabilirliğini değerlendirmeleri istendi. Uzmanlardan her bir maddeye ilişkin görüşlerini "1=gerekli değil", "2=yararlı ancak gerekli değil", "3=gerekli" şeklindeki bir derecelendirme ile belirtmeleri

istendi. Uzman görüşleri doğrultusunda 4 madde taslak envanterden çıkarıldı ve madde sayısı 32'ye indi (Tablo 2). Envanterin content validity indeksi (CVI) %95 bulundu (Yurdugül http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/FA_OrneklemGenislikleri.pdf,)

Yapı geçerliği

Taslak envanterin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için yapılacak faktör analizi öncesinde, örneklem yeterliliğini saptamak için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) analizi ve örneklem sınama büyüklüğünü saptamak için Barlett's Test of Sphericity testi yapılmıştır. Bu çalışmada KMO analizi sonucu 0.860 ve Barlett's Test of Sphericity analizi sonucu 807.357 olarak saptanmış ve her iki test sonucu da $P=0,000$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bulunan sonuç örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli ve uygun olduğunu göstermektedir.

MPTE'nin faktör yapısının incelenmesinde en yaygın kullanılan faktör analizi istatistik tekniklerinden Temel Bileşenler Analizi (Principal Component Analysis) ve Varimax Rotasyon yöntemi kullanıldı. Faktör analizi sonucunda faktör yükü değerlerinin 0,36 ile 0,86 arasında olduğu saptandı (Tablo 2). Analize alınan 32 maddenin, öz değeri 1'den büyük olan 9 faktör altında toplandığı ve açıkladığı toplam varyansın %61.795 olduğu belirlendi. Ancak her bir faktörü oluşturan maddelerin, içinde buldukları faktör maddeleri ile kavram olarak uyum sağlamamasından dolayı geliştirilen envanterin tek boyutlu olmasına karar verildi. Böylece 32 maddelik tek boyutlu MPTE elde edildi. (Tablo 2)

Tablo 2. MPTE'nin varimax rotasyonu sonunda faktör yükleri ve madde toplam puan korelasyon katsayılarına göre dağılımı

MPTE Maddeleri	Faktör Yüğü	Korelasyon katsayısı	
		r	p
1.Mesleđimi seviyorum	0,652	,316	0,000
2.Mesleki karar ve uygulamalarda özgürüm	0,810	,220	0,005
3.Hizmet verdiğim insanların güvenini kazanmaya çalışırım	0,487	,560	0,000
4.İş yerinde hizmet alan kişiler sorun çıkardığımda önce onu sakinleştirip ikna etmeye çalışırım	0,604	,513	0,000
5.İş arkadaşlarımla ve hizmet alanlarla iletişim kanallarını sürekli açık tutarım	0,707	,532	0,000
6.İş arkadaşlarımla sürekli iş birliği içindeyim.	0,628	,566	0,000
7.Kişiler arası ilişkilerde yeterliyim.	0,517	,551	0,000
8.Gerek iş arkadaşlarıma gerekse hizmet alanlara düşüncelerimi rahat ve etkin bir şekilde ifade ederim	0,470	,579	0,000
9.İş ilişkilerimde çoğu zaman hoşgörölü davranırım	0,548	,577	0,000
10.Karşımdaki insanı değerlendirirken ilk önce gözlemlerim	0,532	,445	0,000
11.Hizmet verdiğim kişilerin kültürlerini, gelenek örf ve adetlerini anlamaya çalışırım	0,708	,444	0,000
12.Davranışlarım insanların sadece dış görünüşlerine göre değişiklik göstermez	0,487	,439	0,000
13.İş yerinde gereksinimlerin artması motivasyonumu etkilemez.	0,810	,221	0,005
14.Mesleki anlamda problem çözme konusunda kendimi yeterli bulurum	0,505	,585	0,000
15.Mesleki bilgimi ve eğitimimi tamamen kullanırım	0,634	,673	0,000
16.Mesleki prensiplerimi önemserim	0,490	,532	0,000
17. Mesleki önerilere, yeni fikir ve eleştirilere açığım	0,610	,622	0,000
18.İşyerinde her zaman yaratıcı olmaya çalışırım	0,465	,629	0,000
19.Olayları geçmiş deneyimlerimi kullanarak değerlendiririm	0,634	,591	0,000
20.Mesleğimle ilgili son gelişmeleri takip ederim	0,662	,618	0,000
21.Yaptığım işin sorumluluğunu tamamen üzerime alırım	0,516	,586	0,000
22.Mesleğimle ilgili yeni çıkan uygulamaları öğrenmeye çalışırım	0,468	,655	0,000
23.Hem kendimin hem de iş arkadaşlarımla mesleki uygulamalarında eleştirel düşünürüm	0,433	,549	0,000
24.Mesleki kongre, konferans ve toplantılara katılırım	0,749	,547	0,000
25.Mesleğimle ilgili bir kuruluşa veya derneğe üyeyim	0,645	,405	0,000
26.Mesleğimle ilgili bilimsel araştırma yaparım	0,743	,458	0,000
27.Meslekte yüksek öğrenimin gerekli olduğuna inanırım	0,823	,263	0,001
28.Çalışma alanımda yaptığım bütün uygulamaları rapor (kayıt) etmeye çalışırım.	0,592	,423	0,000
29.İş yerindeki eksiklikleri belirleyerek gerekli yere bildiririm ve temin etmeye çalışırım	0,790	,505	0,000
30.İş yerindeki yaptığım bütün uygulamalarda neden-sonuç ilişkilerini göz önünde tutarım.	0,558	,564	0,000
31.Mesleki sorunlara çözüm getirebilmek için sürekli bir arayış halindedeyim.	0,627	,572	0,000
32. İşimde disiplinliyim	0,363	,489	0,000
Toplam açıklanan varyans	61,795		

Güvenirlilik analizi

Bu çalışmada envanterin güvenirliğini değerlendirmek için madde toplam puan korelasyonu, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı ve zamana bağlı olarak ne derece kararlı ölçümler verdiğini değerlendirmek için test-tekrar test güvenirliği değerlendirilmiştir.

Madde-toplam puan korelasyonu

Envanterin en düşük madde toplam puan korelasyon değeri $r = 0.22$, en yüksek korelasyon değeri ise $r = 0.67$ olarak bulundu. Önemlilik düzeyinin ise 2. ve 13. maddelerde $p=0.005$, 27.maddede $p=0.001$ ve diğer maddelerde $p=0.000$ olduğu belirlendi.

Cronbach Alpha güvenirlik katsayısı

Taslak MPTE'nin iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının 0,89 olduğu belirlenmiştir.

Test-tekrar test güvenirliği

Test-tekrar test güvenirliği, güvenirliğin sınanmasında kullanılan diğer bir yoldur. Araştırmada yapılan test-tekrar test sonuçlarına göre; birinci uygulama MPTE puan ortalaması ve standart sapması $128,46 \pm 13,16$ ve ikinci uygulama MPTE puan ortalaması ve standart sapması $130,13 \pm 12,06$ bulunmuştur. Test-tekrar test korelasyon katsayısı $r=0,97$ ve $p=0.000$ önem düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

4. Tartışma

Profesyonel tutum, tüm meslek üyelerinde olması istenen ve beklenen bir özelliktir. Mesleki profesyonelliğin, geçerlik ve güvenirliği belirlenmiş ölçme aracı ile değerlendirmesi, hem ebe ve hemşirelerin profesyonellik düzeylerinin belirlenmesini sağlayacak, hem de meslek üyelerinde, profesyonel tutumun artırılması yönünde yapılan girişimlerin sonuçlarını değerlendirmede katkıda bulunacaktır. Ayrıca meslek üyeleri arasında profesyonel tutumun yerleştirilmesi, bakımda kalitenin artmasının yanında, meslekte birliğin sağlanması ve mesleki statünün artmasına da katkı sağlayacaktır. Ebelik ve hemşirelik mesleğinde profesyonel tutumu ölçmeye yarayan iyi bir ölçme aracı, bu ihtiyaçlara cevap verebilecek nitelikte olmalıdır.

İyi bir ölçme ve ölçmeyi gerçekleştiren araçta, aranan temel niteliklerden en önemlileri güvenirlik ve geçerliktir. Her iki nitelik de ölçmedeki yanılgılarla ilgilidir. Yanılgıların azaltılması hem güvenirliği, hem de geçerliği iyileştirecektir (Karasar 1995).

Geçerlik bir veri toplama aracının, incelemeyi amaçlanan kuram, kavram ya da değişkenle ilgili bileşenleri ne derecede kapsadığını ya da yansıttığını yargıladığımız önemli

bir niteliktir (Erefe 2002). Geçerlik, bir ölçme aracı ile ölçülmek istenen özelliğin ölçülerini başka özelliklerin ölçüleri ile karıştırmadan elde edebilme derecesi olarak da tanımlanmaktadır (Tezbaşaran 1997). Aynı zamanda geçerlik, bir ölçeğin neyi, ne denli doğru olarak ölçtüğüyle ilgili bir kavramdır. Bir ölçmenin geçerli sayılabilmesinin ilk koşulu güvenilirlik olmasına karşın, güvenilirlik hiçbir zaman geçerliği garantileyemez. Bu nedenle, bir ölçme aracının güvenilirliği ile birlikte üzerinde önemle durulması gereken konu geçerliktir (Karasar 1995, Erefe 2002, Tavşancıl 2002, Gözüm ve Aksayan 2003, Büyüköztürk 2003).

Güvenirlik her ölçme aracının taşıması gereken, duyarlı, birbiri ile tutarlı ve kararlı ölçme sonuçları verebilmesi, yani, aynı değişkenin bağımsız ölçümleri arasındaki kararlılıktır; ölçülmek istenen belli bir şeyin, sürekli olarak aynı sembolleri almasıdır; aynı süreçlerin izlenmesi ve aynı ölçütlerin kullanılması ile aynı sonuçların alınmasıdır; ölçmenin tesadüfi yanlışlardan arınık olmasıdır (Tezbaşaran 1997, Gözüm ve Aksayan 2003, Karasar 1995). Özet olarak güvenilirlik; değişmezlik, yeterlilik, kestirim, eşdeğerlik ve tutarlılığın sağlanmasıdır (Gözüm ve Aksayan 2003)

Geçerlik ve güvenilirliğin sınanması için birden fazla yöntem vardır (Tezbaşaran 1997, Tavşancıl 2002). Çalışmada geçerliğin belirlenmesi için içerik-kapsam geçerliği ve yapı geçerliğine, güvenilirliğin belirlenmesi için madde toplam puan korelasyonu, Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ve test-tekrar test güvenilirliğine bakıldı.

İçerik-kapsam geçerliği için ölçme aracında bulunan maddelerin ölçme aracına uygun olup olmadığı, ölçülmek istenen alanı temsil edip etmediğinin belirlenmesi için uzman görüşüne başvurulması gerekmektedir (Karasar 1995, Erefe 2002). Uzman grubunun önerilerine göre gerekli yeni şekil verildikten sonra ölçme aracı kullanılabilir (Karasar 1995, Erefe 2002). Araştırmacılar tarafından literatür bilgileri doğrultusunda meslekte profesyonel tutumu değerlendirecek 36 maddeden oluşan likert tipi bir envanter geliştirildi ve içerik ve kapsam geçerliği için üç uzman görüşüne sunuldu. Uzman değerlendirmesi sonucunda envanterin content validity indeksi %95 olduğu belirlendi ve envanterin madde sayısı 32'ye indirildi.

Yapı geçerliği, ölçülmek istenen davranış bağlamında soyut bir kavramı (faktörü) doğru bir şekilde ölçebilme derecesini gösterir. Bileşen çözümlenmeleri, temelde birbiri ile bağlantılı değişkenlerin belli kümelerde bir araya getirilmesi yöntemidir. Faktör adı verilen bu kümeler, benzer özellikleri temsil eden maddelerden oluşur (Karasar 1995, Tezbaşaran 1997, Erefe 2002). Faktör analizi, tüm veri yapıları için uygun olmayabilir. Verilerin, faktör analizi için uygun olup olmadığı KMO katsayısı analizi ve Barlett Sphericity testi ile incelenebilir.

KMO'nun 0,60'dan yüksek, Barlett testinin anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk 2003).

Taslak envanterin yapı geçerliliğinin belirlenmesi için yapılacak faktör analizi öncesinde, 32 maddelik taslak envanterin örneklem yeterliliğini saptamak için KMO analizi ve örneklem sınaama büyüklüğünü saptamak için Barlett Sphericity testi yapıldı. Bu çalışmada KMO katsayısı analizi sonucu 0,860 ve Barlett's Test of Sphericity analizi sonucu 807.357 olarak saptanmış ve her iki test sonucu da $P=0,000$ önem düzeyinde anlamlı bulundu. Bulunan sonuç örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli ve uygun olduğunu göstermektedir.

Literatürde birden fazla faktörde yer alan ve faktör yükü değerleri arasındaki fark 0,10'dan az olan maddeler ile faktör yükü 0,30'un altında kalan maddelerin değerlendirme dışı bırakılması gerektiği belirtilmektedir (Büyüköztürk 2003, Tavşancıl 2002). MPTE'nin faktör yapısının incelenmesinde, en yaygın kullanılan faktör analizi istatistik tekniklerinden Principal Component Analizi ve Varimax Rotasyon yöntemi kullanıldı. Faktör analizi sonucunda faktör yükü değerlerinin 0.36 ile 0.86 arasında olduğu saptandı. Analize alınan 32 maddenin, öz değeri 1'den büyük olan 9 faktör altında toplandığı ve açıkladığı toplam varyansın %61,795 belirlendi. Ancak her bir faktörü oluşturan maddelerin, içinde buldukları faktör maddeleri ile kavram olarak uyum sağlamamasından dolayı geliştirilen envanterin tek boyutlu olmasına karar verildi. Böylece 32 maddelik tek boyutlu MPTE elde edildi.

Madde-toplam puan korelasyonu, ölçme aracının maddelerinden alınan puanlar ile testin toplam puanı arasındaki ilişkiyi açıklar. Madde-toplam puanın pozitif ve yüksek olması, maddelerin benzer davranışları örneklediğini ve testin iç tutarlılığının yüksek olduğunu gösterir (Büyüköztürk 2003). Madde toplam puanın yorumlanmasında bazı sınır değerler ölçüt olarak alınmakla birlikte, Karasar (1995) 0,50'den küçük katsayısı olan maddelerin güvenilirliğinden kuşku duyulması gerektiğini belirtirken, Öner (1987) madde toplam puan korelasyon değerlerinin 0,30'un üzerinde olması gerektiğini belirtmektedir (Öner 1987, Karasar 1995). Büyüköztürk (2003), 0,30 ve üstü olan maddelerin bireyleri iyi derecede ayırt ettiğini, 20-30 arasında kalan maddelerin zorunlu görülmesi durumunda ölçeğe alınabileceğini belirtmiştir. Tavşancıl (2002) ise alt sınırı 0,20 olan, ancak maddenin korelasyon katsayısı Cronbach Alpha değerini etkilemiyorsa ve maddenin ölçme aracında kalması tercih ediliyorsa alınabileceğini belirtmektedir. Uygulamada araştırmacıların çoğunun 0,20 alt seviyesini kullanmakta olduğu görülmektedir (Nahcıvan Özkan 1993, Eryılmaz 1999, Ege ve Eryılmaz

2005). Bu araştırmada envantere yer alan 32 maddenin madde-toplam puan korelasyon katsayılarının 0,20 üzerinde olduğu belirlendi.

Literatürde, likert tipi bir ölçeğin iç tutarlılığını değerlendirmek için, Cronbach Alpha güvenilirlik ölçütünün kullanılması gerektiği belirtilmektedir. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ölçek içinde bulunan maddelerin iç tutarlılığının, homojenliğinin ölçüsüdür. Ölçeğin Cronbach Alpha Katsayısı ne kadar yüksek olursa, bu ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbirleriyle tutarlı ve aynı özelliğin öğelerini yordayan maddelerden oluştuğu varsayılır (Özgüven 1999). Cronbach Alpha değerinin 0,70 ve üzerinde olması durumunda ölçme aracının araştırmalarda kullanılabilmesi belirtilmektedir (Özgüven 1999, Erefe 2002, Tavşancıl 2002). Taslak envanterin iç tutarlılığını gösteren Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısının 0,89 olarak belirlenmiştir. Bu araştırma sonucunda, Cronbach Alpha katsayısının 0,89 gibi yüksek bir değerde bulunması taslak envanterin güvenilirlik değerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Test-tekrar test yoluyla da güvenilirlik sınanabilir. Test-tekrar test güvenilirliği, bir ölçme aracının uygulamadan uygulamaya tutarlı sonuçlar verebilme, zamana göre değişmezlik gösterebilme gücüdür (Tezbaşaran 1997). Olası sakıncalar göz önüne alınarak, aralıklı yöntemde bırakılacak zaman aralığı iki haftadan az, dört haftadan fazla olmamalıdır (Gözüm ve Aksayan 2003). Genellikle ilk uygulamadan iki hafta sonra aynı gruba hemen hemen aynı koşullarda ikinci bir uygulama yapılmaktadır. İki uygulama arasındaki korelasyona göre ölçme aracının zamana göre değişmezliği test edilmektedir (Karasar 1995, Balcı 1995, Tezbaşaran 1997). İki uygulama arasındaki korelasyon katsayısının yüksekliği ölçümün zamana göre değişmezliğini gösterir (Erefe 2002). MPTE'nin güvenilirliğini belirlemek için yapılan test-tekrar test uygulaması örneklem grubuna iki hafta arayla uygulanmıştır. Envanterin birinci uygulama puan ortalama ve standart sapması $128,46 \pm 13,16$, ikinci uygulama puan ortalama ve standart sapması $130,13 \pm 12,06$, test-tekrar test korelasyonu 0,97 bulunmuştur. Bu çalışmada, test-tekrar test sonucunda iki uygulama arasındaki korelasyonun 0,97 olması, envanterin tutarlı sonuç verdiğini, zamana göre değişmezlik gücü olduğunu göstermektedir.

Geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan MPTE'den alınabilecek en düşük puan 32, en yüksek puan ise 160'dır. Bu çalışmada taslak MPTE'den alınan en düşük puan 99, en yüksek puan 150 idi. MPTE'den alınacak toplam puan, meslekte profesyonel tutum puanını vermekte, alınan puan yükseldikçe profesyonellik düzeyinin yükseldiği şeklinde değerlendirilmektedir.

Mesleki prensipler ve disiplin, mesleki gelişim, ekip üyeleri ve hizmet sunulan kişilerle iletişim, sorunlu durumlara yaklaşım gibi konulardaki tutumu içeren bir ölçüm aracı olan MPTE'nin, ebe ve hemşirelikte mesleki profesyonel tutumu değerlendirmede geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu bulunmuştur. Bu ölçüm aracı, ebe ve hemşirelik mesleğinde profesyonel tutumu değerlendirmede güvenle kullanılabilir. Ayrıca ebelik ve hemşirelik mesleği üyelerinin, mesleğe özgü yaşadıkları tükenmişlik, stres, anksiyete gibi durumlar ile meslekte profesyonel tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesinde de kullanılabilecek bir ölçme aracıdır.

5. Sonuç ve Öneriler

Ebe ve hemşirelerin profesyonel tutumlarını belirlemek için geliştirilen 36 maddeli taslak MPTE'nin geçerlik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi sonucunda;

MPTE'nin CVI'inin %95, madde toplam puan korelasyonunun 0,22-0,67, Cronbach Alpha güvenirlik katsayısının 0,89 olduğu, açıkladığı toplam varyansın %61,795 olduğu, test-tekrar test korelasyonunun 0,97 olduğu belirlendi.

Geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan MPTE'den alınabilecek en düşük puan 32, en yüksek puan ise 160'dır. MPTE'den alınacak toplam puan, meslekte profesyonel tutum puanını vermekte, alınan puan yükseldikçe profesyonellik düzeyinin yükseldiği şekilde değerlendirilmektedir

Bulunan sonuçlar doğrultusunda;

Ebe ve hemşirelerin meslekte profesyonel tutumlarını belirlemede, geliştirilen MPTE'nin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu belirlendiği için, sektörde çalışmakta olan ebe ve hemşirelerin meslekte profesyonel tutumlarının belirlenmesi, etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi ve profesyonel tutumu artırıcı önlemlerin alınması,

Geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olan MPTE'nin daha farklı kurumlarda çalışan ebe ve hemşirelere uygulanarak değişmezliğinin sınanması önerilebilir.

Kaynaklar

Atalay E, Güler N, Mert S ve ark. Hemşirelik yüksekokulu son sınıf öğrencilerinin hemşirelikte profesyonelliğe ilişkin görüşleri, Trakya üniversitesi Edirne Sağlık Yüksekokulu 3. Ulusal Hemşirelik Öğrenci Kongresi Özet Kitabı, 29-30 Nisan 2004, 31.

Atalay M, Tel H. Profesyonel hemşirelik hizmetleri için hemşirelikte lisans eğitiminin temel unsurları gelecek yüzyılda hemşirelikte lisans eğitiminin vizyonu, Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 1999,3(2):47-54.

- Akgül A.** Tıbbi Araştırmalarda İstatistiksel Analiz Teknikleri SPSS Uygulamaları, II. Baskı, Emek Ofset Ltd.Şti. Ankara, 2003.
- Balcı A.** Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler. TDFO Bilgisayar-Yayıncılık San.Tic. Ltd.Şti.Ankara.
- Baltaş A.** Başarı için pasaport: Profesyonel davranış, Kaynak Dergisi, Nisan-Eylül 2003:14.
- Beydağ K.D ve Arslan H.** Denizli il merkezindeki hastanelerin kadın doğum kliniklerinde çalışan ebe ve hemşirelerin mesleki profesyonelliklerini etkileyen faktörler, 5.Uluslararası Üreme Sağlığı ve Aile Planlaması Kongresi Kitabı, 19-22 Nisan 2007, Ankara, 230-231.
- Birol L.** Hemşirelik Süreci, 4. Baskı, İzmir, 2000, 20-21.
- Büyüköztürk Ş.** Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı, Geliştirilmiş 7.Baskı, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2007.
- Davis G.C, Robinson MC.** Principles and Practice of Nursing Research, A Times Mirror Compose. Ed.Talbot LA.Mosby, 1995, St.Louis.
- Ege E, Eryılmaz G.** Genel hijyen davranışları envanterinin geliştirilmesi, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, 2005;8(3):67-75.
- Erefe İ.** Veri toplama araçlarının niteliği. Hemşirelikte Araştırma İlke Süreç ve Yöntemleri. İnci erefe ed. HEMAR-GE yayınları, No:1, Odak Ofset, İstanbul, 2002,169-188.
- Eryılmaz H.Y.** Doğum sonu hemşirelik bakımının değerlendirilmesinde ölçek geliştirme çalışması. VII. Ulusal Hemşirelik Kongresi Kitabı. Erzurum, 1999; 143-149.
- Gözüm S, Aksayan S.** Kültürlerarası ölçek uyarlaması için rehber, psikometrik özellikler ve kültürlerarası karşılaştırma, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, 2003, 5(1):3-14.
- Karasar N.** Bilimsel Araştırma Yöntemi, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd.,7.Baskı, 1995.
- Nahcıvan Özkan N.** Sağlıklı gençlerde “öz-bakım gücü” ve aile ortamının etkisi. İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalı Doktora Tezi, İstanbul, 1993.
- Ocaklı A.** Meslek bilincinin profesyonelliğe etkisi Türk Hemşireler Dergisi, 1994,5-6 (44): 39-41.
- Öner N.** Kültürlerarası ölçek uyarlamasında bir yönetim bilim modeli, Psikoloji Dergisi, 1987;6:80-83.
- Özgüven İ.E.** Psikolojik testler. PDREM Yayınları, III.Baskı, Ankara, 1999.
- Tavşancıl E .** Tutumların Ölçülmesi ve SPSS İle Veri Analizi. Nobel Yayın Dağıtım Ltd.Şti. Ankara, 2002.
- Tezbaşaran AA.** Likert Tipi Ölçek Geliştirme Kılavuzu, 2. Baskı, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, Ankara, 1997.
- Ulusoy F, Görgülü S.** Hemşirelik Esasları, Cilt I, 2.Baskı, 72 TDFO Ltd.Şti.,Ankara, 1996.
- Uyer G.** Hemşireliğe Genel Bakış , Ankara, 1992.
- Yurdugül H.** Davranış bilimlerinde ölçek geliştirme çalışmaları için bazı ayrıntılar. http://yunus.hacettepe.edu.tr/~yurdugul/3/indir/FA_OrneklemGenislikleri.pdf,
- Velioğlu P.** Hemşirelik eğitiminde temel kavramlar, Hemşirelik Bülteni,1988;10(3):14-18